

PHÁT HUY VAI TRÒ CỦA ĐỘI NGŨ NỮ TRÍ THỨC THAM GIA XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN ĐẤT NƯỚC

► GS.TSKH. Phạm Thị Trân Châu
Chủ tịch Hội Nữ trí thức Việt Nam

Kính thưa Đoàn Chủ tịch Đại hội!

Kính thưa các vị đại biểu!

Thưa toàn thể Đại hội!

Theo “Bách khoa Từ điển VN”: “Trí thức là những người lao động trí óc, có trình độ học vấn cao về lĩnh vực chuyên môn nhất định, có năng lực tư duy độc lập, sáng tạo, truyền bá và làm giàu tri thức, tạo ra những sản phẩm tinh thần và vật chất có giá trị đối với xã hội”.

Tuy nhiên, để thuận tiện, hiện nay vẫn hay gọi người có trình độ đại học trở lên là “Trí thức”. Như vậy, trí thức nói chung trong đó có nữ trí thức đóng vai trò trực tiếp, quan trọng trong lao động xã hội, trong đào tạo nguồn nhân lực, trong tiếp thu Khoa học – Công nghệ tiên tiến của thế giới, trong nghiên cứu khoa học và đóng góp những luận cứ khoa học làm sáng tỏ đường lối xây dựng bảo vệ và phát triển đất nước.

Đất nước ta được như ngày nay, mặc dù chưa được như mong muốn, nhưng đội ngũ trí thức Việt Nam cũng đã có những đóng góp nhất định vào những thành tích ấy, đồng thời cũng phải chịu một phần trách nhiệm về những gì nước ta chưa làm được, chưa phát triển được như kỳ vọng!

Từ sau ngày đất nước thống nhất, đội ngũ nữ trí thức Việt Nam đã lớn mạnh nhanh chóng và phát triển thành một lực lượng lao động hùng hậu.

Trước hết, trong lĩnh vực quản lý, phụ nữ đã tham gia vào phần lớn các cấp lãnh đạo các cơ quan dân cử, các tổ chức chính trị - xã hội, xã hội nghề nghiệp nói chung và từ cấp tỉnh trở lên một số không nhỏ là nữ trí thức, nhiều chị trong số đó có học vị học hàm cao như: Thạc sĩ, Tiến sĩ, Phó Giáo sư, Giáo sư.

Tuy nhiên, cũng có một hiện tượng đáng suy nghĩ là: Theo một số liệu điều tra gần đây (2015) của một đồng nghiệp nữ, lãnh đạo nữ thường ở những vị trí tuy cùng cấp, nhưng được cho là có “đanh nhiều hơn là có “quyền” và có “lợi”. Nếu điều này là phổ biến thì thiết tưởng cũng đáng được các cấp có thẩm quyền, các tổ chức phụ nữ quan tâm.

Trong lĩnh vực Khoa học và công nghệ, số lượng phụ nữ chiếm tỉ lệ khá cao, khoảng hơn 42 %; Ở một số ngành như giáo dục - đào tạo, nữ còn chiếm đến 53,2%.

Ở các trường Đại học lớn, tỉ lệ nữ cán bộ giảng dạy, có trình độ đại học trở lên khá cao, gấp nhiều lần so với những năm ở nửa cuối thế kỷ XX. Ví dụ: Đến 2015 (trước đợt phong hàm năm 2016), ở Đại học QGHN, có những đơn vị đào tạo, tỉ lệ cán bộ nữ chiếm tới hơn 80%, trong đó rất nhiều chị đã có học vị tiến sĩ, học hàm phó giáo sư, giáo sư. Nhiều chị giữ những cương vị cao như Viện trưởng, Giám đốc trung tâm, Chủ nhiệm bộ môn, Phó chủ nhiệm khoa... (Nguồn: Ban VSTB ĐHQG Hà Nội).

Nữ trí thức cũng đã thành đạt trong lĩnh vực kinh doanh, như các chị Nguyễn Thị Anh Nhân, Nguyễn Thị Hòe, Vũ Thị Thuận... Hoặc trong lĩnh vực chuyển giao công nghệ đạt hiệu quả kinh tế lớn như Anh hùng lao động thời kỳ đổi mới Nguyễn Thị Trâm,

đã chuyển nhượng giống lúa lai hai dòng với giá 10 tỷ đồng, bạn bè thường gọi với tên thân thương “*Trâm lúa*” hay “*Trâm 10 tỷ*”.

Trong *nghiên cứu khoa học*, nhiều nữ trí thức khác thuộc các thế hệ khác nhau làm chủ nhiệm các nhiệm vụ nghiên cứu cấp Nhà nước, hoặc các nhiệm vụ thuộc các chương trình trọng điểm cấp Nhà nước cũng cao hơn trước, và đã đạt nhiều kết quả tốt về mặt khoa học cũng như triển khai ứng dụng thực tế, đã được xã hội ghi nhận. Nhiều chị đã được tôn vinh trong nước và quốc tế, được nhận các giải thưởng khoa học như: Giải thưởng Nhà nước về KH-CN, giải thưởng Hồ Chí Minh, giải thưởng quốc tế hay các giải thưởng của Quỹ nước ngoài (Quỹ Sophia Kovalevskaja¹, Quỹ L’Oreal-UNESCO²) dành cho các nhà khoa học Nữ.

Ba mươi năm qua (1985 đến 2015), đã có 44 giải thưởng cá nhân và 17 tập thể nhà khoa học nữ xuất sắc thuộc lĩnh vực khoa học tự nhiên và toán học được nhận giải thưởng Kovalevskaja. Sau khi được nhận giải thưởng, các cá nhân và tập thể đã tiếp tục gặt hái nhiều thành công không chỉ có giá trị về mặt khoa học mà còn phát triển tạo ra nhiều sản phẩm cung cấp cho thị trường trong nước và xuất khẩu.

Một số ví dụ điển hình như **TS.DS. Nguyễn Thị Ngọc Trâm** (sinh năm 1950, nhận giải thưởng Kovalevskaja năm 2006) đã nghiên cứu cơ bản khá toàn diện về các hoạt chất của một số cây thuốc, trong đó có cây Trinh nữ hoàng cung của Việt Nam, từ đó sản xuất thuốc điều trị bệnh phì đại lành tính tuyến tiền liệt và u xơ tử cung, viên thuốc CRILA. Chị đã được cấp **03 bằng độc quyền giải pháp hữu ích** (từ 2005 -2014) và **02 Giấy chứng nhận đăng ký quyền tác giả** (2008 và 2011), được nhận **giải thưởng Nhà nước về Khoa học và Công nghệ** năm 2010. Ngoài ra, chị cũng đã nghiên cứu sản xuất thuốc chữa bệnh trĩ từ cây dền gai và cây rau sam.

Nữ trí thức thuộc thế hệ trẻ hơn như **GS.TS. Lê Thị Thanh Nhân**, cũng đã thành công trong lĩnh vực khoa học có tỉ lệ nữ khá khiêm tốn là ngành **Toán học**. Chị sinh năm 1970, được giải thưởng Kovalevskaja năm 41 tuổi, hiện là Hiệu trưởng và Bí thư Đảng ủy trường ĐH Khoa học thuộc ĐH Thái Nguyên.

Thế hệ Nữ Trí thức trẻ ngày nay cũng đã đạt được nhiều thành tích nghiên cứu khoa học rất đáng trân trọng và cũng đã được ghi nhận. Từ năm 2009 đến 2016 đã có 18 Nữ trí thức dưới 40 tuổi, đã được trao học bổng L’Oreal-UNESCO có tên “*Vì sự phát triển PN trong khoa học*”. Các nghiên cứu của các chị này đều theo hướng hiện đại, có đích ứng dụng rõ ràng, có thể phát triển lâu dài, phục chăm sóc sức khỏe cộng đồng, bảo vệ môi trường.

Trong số này, có **TS.Trần Hà Liên Phương** (lúc 34 tuổi), là người PNVN đầu tiên (trong số 05 nhà khoa học nữ trẻ xuất sắc đại diện cho 5 châu lục) được nhận giải thưởng “**Nhà khoa học nữ trẻ tài năng của thế giới**” đã được vinh danh tại Paris ngày

¹ Giải thưởng Kovalevskaja do hai nhà khoa học Mỹ Anna Koblitz và Neal Koblitz thành lập để biểu dương và hỗ trợ các nhà khoa học nữ xuất sắc ở các nước đang phát triển thuộc lĩnh vực khoa học Tự nhiên và Toán học.

² Giải thưởng bắt đầu từ năm 1998 trên phạm vi toàn cầu, đến năm 2015 đã trao học bổng cho 2250 nhà khoa học nữ từ 110 quốc gia trên toàn thế giới. Trong số này đã có 02 nhà khoa học nữ được giải thưởng Nobel và 87 người được giải thưởng khoa học quốc tế.

18/3/2015 của quỹ L'OREAL-UNESCO. Các nghiên cứu của chị theo hướng hiện đại, về hệ nano chứa chất fucoidan chiết xuất từ tảo biển Việt Nam, mang thuốc đến đúng đích tế bào ung thư để giết chết các tế bào này mà không gây hại cho các tế bào lành.

Điều này thật đáng mừng, vì nó không chỉ cho thấy sự vươn lên mạnh mẽ của nữ trí thức nói chung, mà còn cho thấy thể hệ nữ trí thức kế cận, đã được đào tạo cơ bản ở trong và ngoài nước, sau một số năm công tác đã phát huy tác dụng, hứa hẹn một tương lai sáng sủa hơn cho nữ trí thức Việt Nam, mặc dù trước đây đã có lúc có hẫng hụt về thể hệ nữ kế cận.

Tuy nhiên, trong mọi lĩnh vực, ở cấp bậc, trình độ càng cao thì tỉ lệ nữ càng giảm. Ví dụ: ở Viện nghiên cứu lớn như **Viện hàn lâm Khoa học công nghệ Việt Nam** (tính đến 31/10/2014): **không có nữ Giáo sư** (mặc dù viện có đến 41 Giáo sư); Thạc sĩ nữ 42,54%; Tiến sĩ nữ chiếm 27,46%; Phó Giáo sư chỉ 21,65% tổng số người có cùng học vị. Cũng ở Viện này, nữ cấp Phó trưởng phòng và tương đương chiếm 32,62% nhưng đến cấp Vụ trưởng và tương đương chỉ còn là 2,33% (ít hơn 16 lần) tổng số người có cùng chức vụ (theo số liệu của Viện); Đại học Bách khoa – Đại học Quốc Gia TP. Hồ Chí Minh (tính đến 20/10/2015): **cũng không có nữ Giáo sư**. Tỉ lệ nữ cán bộ giảng dạy chiếm đến 45% tổng số cán bộ giảng dạy; nhưng nữ Tiến sĩ chỉ chiếm 15%, Phó Giáo sư là 16% tổng số người cùng học vị học hàm (Phan Thị Tươi và Trần Ngọc Anh).

Một trong những nguyên nhân quan trọng là do quy định **tuổi nghỉ hưu của nữ sớm hơn nam 05 tuổi**. Theo các nghiên cứu đã công bố thì tuổi thọ của nữ cao hơn nam, tỉ lệ bệnh tật ở tuổi già sau 55 tuổi của nữ lại thấp hơn nam (nghiên cứu của Viện dinh dưỡng quốc gia), trong quá trình làm việc, phụ nữ lại mất một khoảng thời gian để sinh và nuôi con, thì việc quy định tuổi nghỉ hưu đối với nữ sớm hơn nam, quả là một sự lãng phí nguồn nhân lực nữ có trí tuệ và cũng là một thiệt thòi đối với Nữ trí thức về cơ hội thăng tiến ở bậc cao.

Phải chăng nên xem việc *nâng cao nguồn nhân lực nữ trí thức cấp cao cho tương xứng một cách tương đối với tỉ lệ phụ nữ của dân số nước ta cũng là nhiệm vụ có tính chất chiến lược* để khai thác hiệu quả hơn sự đóng góp của nguồn nhân lực nữ cho sự nghiệp xây dựng và phát triển nhanh của nước ta, nhất là trong nền kinh tế tri thức.

Nền kinh tế thị trường, vai trò quan trọng của sức mạnh cơ bắp giảm dần, nhường chỗ cho sức mạnh trí tuệ, thì vai trò lao động nữ nói chung và nữ trí thức nói riêng càng có điều kiện để đóng góp xứng đáng hơn nữa vào công cuộc xây dựng và phát triển đất nước.

Phải nói rằng, cho đến nay, Nhà nước đã có nhiều ưu đãi cho những tài năng khoa học trẻ và chuyên gia đầu ngành (Nghị định 40/2014/NĐ-CP) trong đó có nữ trí thức.

Nhà nước cũng đã tăng cường đầu tư cho các cơ sở khoa học. Hợp tác quốc tế được mở rộng. Ngoài ra, dịch vụ xã hội cũng phát triển mạnh và đa dạng hơn, tiết kiệm thời gian đáng kể cho phụ nữ trong việc chăm sóc gia đình. Nếu tất cả những chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước được thực thi một cách đồng bộ, hiệu quả và không bị biến tướng thì tình hình bình đẳng giới trong chuyên môn và khoa học đã khác nhiều.

Chúng tôi hy vọng trong thời gian tới, Đảng và Nhà nước sẽ có được các *giải pháp cụ thể, có tính khả thi cao, trở thành những* nhiệm vụ cụ thể cho những người có trách nhiệm, cho Đảng viên để cải thiện tình hình trên.

Các kiến nghị và đề xuất giải pháp để phát huy hơn nữa sự đóng góp của Nữ trí thức.

1. Có chính sách, biện pháp cụ thể để thực thi bình đẳng về cơ hội cho nữ trí thức trong mọi hoạt động nghề nghiệp (theo Hiến pháp 1992 sửa đổi 2013) và lưu ý đến chuẩn mực quốc tế về bình đẳng giới trong lao động, việc làm, cụ thể như sau:

+ Được đào tạo nâng cao trình độ về mọi mặt ở trong nước cũng như ở nước ngoài; Trong các chương trình đào tạo nâng cao trình độ chuyên môn và khoa học, nên chăng có quy định một tỉ lệ % nhất định dành cho nữ.

+ Có quy định hợp lý về độ tuổi lao động cho nữ trí thức hoạt động trong lĩnh vực Giáo dục – Đào tạo và Khoa học – Công nghệ.

+ Các cơ quan, đơn vị (nhất là những đơn vị có nhiều nữ trí thức) phải chăng cũng cần có quy hoạch, kế hoạch, chỉ tiêu, định mức cụ thể trong từng giai đoạn về tỉ lệ nữ có trình độ cao, tham gia quản lý ở bậc cao. Nên chăng xem đây cũng là một chỉ tiêu thi đua của các đơn vị này khi xét khen thưởng, tặng các danh hiệu tôn vinh... Có cơ chế ưu tiên hơn đối với nữ trí thức là dân tộc ít người, với nữ trí thức làm việc ở miền núi, vùng sâu vùng xa, vùng đặc biệt khó khăn.

+ Tiếp tục tăng cường và đa dạng hóa hơn nữa các hình thức giáo dục bình đẳng giới cho toàn xã hội về tầm quan trọng của thực hiện bình đẳng giới đối với công cuộc xây dựng và phát triển đất nước, xóa bỏ định kiến giới trong gia đình và xã hội.

2. Với Hội LHPN Việt Nam: Hội nữ trí thức Việt Nam xin đề nghị các cấp hỗ trợ để phát triển mạnh hơn nữa mạng lưới Hội Nữ trí thức ở các tỉnh, thành phố và tạo điều kiện thuận lợi để mạng lưới các tổ chức Hội Nữ trí thức hoạt động có hiệu quả.

Mặt khác, Hội LHPN Việt Nam cũng nên chú ý khai thác nhiều hơn nữa lực lượng nữ trí thức tạo điều kiện để Hội Nữ trí thức tham gia vào các công việc của Hội LHPN, ví dụ việc đào tạo, phổ biến kiến thức khoa học - công nghệ... cho phụ nữ.

3. Đối với bản thân Nữ trí thức:

+ Cần đi tiên phong, gương mẫu, chủ động tích cực hưởng ứng và tham gia, vào các phong trào hoạt động của phụ nữ.

+ Cần có ý thức cầu tiến vươn lên, giúp nhau cùng tiến bộ, tôn vinh lẫn nhau thì mới tận dụng có hiệu quả cao những cơ hội có được.

+ Cần nhận rõ vai trò của phụ nữ trong gia đình, phấn đấu trở thành người thầy có trình độ, gương mẫu cho con trẻ trong nhà; là người chủ biết tổ chức gia đình một cách khoa học, bảo đảm hài hòa giữa sự nghiệp và gia đình để có cuộc sống bình yên, thanh thản, thoải mái về tinh thần - một yếu tố khá quan trọng, ảnh hưởng lớn đối với sự nghiệp của phần lớn phụ nữ, nhất là phụ nữ lao động trí óc.

+ Cuối cùng cần rèn luyện để có thói quen chấp nhận, vui mừng với những sự vượt trội, thành công của chị em khác và ủng hộ sự thành công của đồng nghiệp, xem đó là niềm vinh dự chung của nữ giới để thực hiện mục tiêu chung về bình đẳng giới.

Xin trân trọng cảm ơn!